

Sygn. akt I ACa 237/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Waldemar Kryślak /spr./
Sędziowie:	SA Mikołaj Tomaszewski SA Ewa Staniszevska
Protokolant:	st. sekr. sądowy Ewa Gadomska

po rozpoznaniu w dniu 9 kwietnia 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. U.**

przeciwko **(...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w P.**

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 28 grudnia 2012 r., sygn. akt XII C 1046/12

I. apelację oddala,

II. zasądza od pozwanego na rzecz powoda 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów

zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

M. Tomaszewski W. Kryślak E. Staniszevska

Sygn. akt I ACa 237/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 grudnia 2012 roku Sąd Okręgowy w Poznaniu uwzględnił w całości powództwo powoda o zobowiązanie pozwanej (...) S.A. z siedzibą w P. do złożenia oświadczenia woli o nabyciu przez nią na własność, za wynagrodzeniem w kwocie 178.626,87 zł, wybudowanego jego kosztem kanału sanitarnego z rur kamionkowych o średnicy 200 mm na nieruchomości przy ul. (...) położonej w L., na odcinku o długości 275,60 mb od studni o oznaczeniu 13 S do studni o oznaczeniu 20 S zgodnie z protokołem powykonawczym z dnia 31 maja 2007 roku.

Sąd ten ustalił w motywach rozstrzygnięcia, że powód w ramach prowadzonej w latach 2006-2007 deweloperskiej działalności gospodarczej realizował zadanie inwestycyjne polegające na wybudowaniu osiedla domów wielorodzinnych z około 500 mieszkaniami na działce oznaczonej nr (...) według arkusza mapy 15, w obrębie Miasta L., dla której Sąd Rejonowy w Poznaniu prowadził księgę wieczystą za numerem (...).

W trakcie procesu budowlanego, w dniu 20 lipca 2006 r. będący inwestorem powód zawarł z Miastem L., reprezentowanym przez Burmistrza i Zastępcę Burmistrza, porozumienie w sprawie zbudowania jego kosztem kanału sanitarnego w odcinku ul. (...) od studni 13S do studni 20S o długości około 267,5 mb według projektu budowlano-wykonawczego dostarczonego przez Miasto L. oraz kanału sanitarnego w ulicy bez nazwy na odcinku o długości około 232,5 mb i przekazania go nieodpłatnie Miastu L. w celu podłączenia budowanych domów mieszkalnych z lokalami do miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej.

W dniu 17 sierpnia 2006 r. powód i będąca jedynym operatorem posiadającym pozycję monopolistyczną na lokalnym rynku usług wodnokanalizacyjnych w obrębie realizowanej inwestycji pozwana spółka zawarli umowę przedwstępną, w której w § 1 ust. 2 pozwana spółka zobowiązała się zawrzeć z powodem umowę o świadczenie usług w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków sanitarnych pod warunkiem wybudowania przez niego własnym kosztem opisanych urządzeń kanalizacyjnych. Następnie w umowie o roboty budowlane, zawartej za numerem (...) z dnia 17 kwietnia 2007 r., powód powierzył wybudowanie kanału sanitarnego w ulicy (...) od studni 13S do 20S A. S. za wynagrodzeniem ryczałtowym w wysokości 166.941 zł powiększonym o podatek VAT, a po zrealizowaniu robót zapłacił wykonawcy wynagrodzenie zgodnie z wystawioną przez niego fakturą VAT nr (...) z dnia 23 maja 2007 r. w wysokości 178.626,97 zł brutto. W dniu 31 maja 2007 r. przedstawiciele pozwanej spółki i (...) dokonali protokolarnego odbioru od powoda wykonanej zgodnie z projektem na podstawie umowy z dnia 17 kwietnia 2007 r. sieci kanalizacyjnej, dopuszczając do jej eksploatacji.

W piśmie z dnia 19 lutego 2010 r., skierowanym do powoda w odpowiedzi na jego wniosek z 2009 r. o wykup kanalizacji sanitarnej w ul. (...) w L. przyłączonej do sieci przedsiębiorstwa, pozwana spółka nie zakwestionowała faktu poniesienia przez powoda kosztów budowy urządzeń kanalizacji sanitarnej, wskazała jednak na trudności z pozyskaniem z Urzędu Miasta L. dodatkowych informacji koniecznych do załatwienia wniosku. W dniu 24 maja 2010 r. powód złożył w Sądzie Rejonowym Poznań - Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu wnioski o zawezwanie pozwanej spółki oraz Miasta L. do próby ugodowej w sprawie roszczenia o zapłatę kwoty 178.626,97 zł z ustawowymi odsetkami od 1 czerwca 2007 roku, obejmującej zwrot kosztów wybudowania odcinka kanalizacji sanitarnej w ulicy (...) w L., stanowiącej własność (...) S.A. w P.. Pozwana spółka odmówiła zawarcia ugody zarzucając, że zgodnie z umową z dnia 20 lipca 2006 r. zawartą z Miastem L. powód przeniósł na nią własność wybudowanych urządzeń nieodpłatnie.

W tej sytuacji powód w pozwie wniesionym do sądu 14 kwietnia 2011 roku domagał się zasądzenia od pozwanej kwoty 10.000 zł, a po rozszerzeniu powództwa w piśmie procesowym z dnia 4 maja 2012 roku kwoty 80.000 zł. z odsetkami, tytułem odszkodowania za odmowę zawarcia z nim umowy o nabycie własności wybudowanych jego kosztem urządzeń sieci kanalizacyjnej. W kolejnym piśmie procesowym z dnia 3 października 2012 roku powód zmienił powództwo, domagając się ostatecznie nabycia od niego własności urządzeń przesyłowych przez pozwaną za wynagrodzeniem w wysokości 178.626,87 zł na podstawie znowelizowanej ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 116, poz. 731), która weszła w życie z dniem 3 sierpnia 2008 r., przepisu art. 49 § 2 k.c.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że zarówno przepis art. 7 ust. 1 w punkcie 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz.1591 ze zm.), jak i przepisy art. 3 ust. 1 i art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (jedn. tekst: Dz.U. z 2006 r., Nr 123, poz. 858 ze zm. – dalej „u.z.z.w”), do zadań własnych gminy przekazują zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków, finansowanie budowy sieci kanalizacyjnych nakładając na gminy i przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne. Przepisy te mają charakter bezwzględnie obowiązujący, co powoduje, że zobowiązanie powoda do nieodpłatnego przekazania Miastu L. wybudowanych przez niego własnym

kosztem urządzeń, określone w treści § 4 porozumienia z dnia 20 lipca 2006 r. zawartego z tymże Miastem L., jest z mocy art. 58 § 1 k.c. nieważne.

Nieważnością dotknięta jest także zawarta przez strony umowa z dnia 17 sierpnia 2006 r. w zakresie zobowiązującym powoda do poniesienia kosztów wybudowania urządzeń sieci kanalizacyjnej, a to z mocy art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (jedn. tekst: z 2005 r., Nr 244, poz. 2080 ze zm.) uznającego za nieważne czynności prawne będące przejawem nadużywania pozycji dominującej na rynku poprzez narzucanie uciążliwych warunków umów, przynoszących przedsiębiorcy narzucającemu te warunki nieuzasadnione korzyści (art. 8 ust. 2 ustawy).

Nieważna czynność prawna nie wywołuje skutków w niej wyrażonych, a więc nie skutkowałą utratą przez powoda uprawnienia do żądania zawarcia umowy o nabycie własności urządzeń kanalizacyjnych przez pozwaną spółkę, prowadzącą przedsiębiorstwo przesyłowe, za odpowiednim wynagrodzeniem zgodnie z art. 31 ust. 1 u.z.z.w., a w razie odmowy zawarcia takiej umowy, dochodzenia odszkodowania z odpowiedzialności kontraktowej pozwanej na podstawie art. 471 k.c.

W ocenie Sądu pierwszej instancji zmiana przez stronę powodową powództwa na żądanie nabycia przez pozwaną własności urządzeń przesyłowych za wynagrodzeniem znajdowała uzasadnienie w zmianie dotychczasowego stanowiska judykatury związanego z wejściem w życie znowelizowanego przepisu art. 49 § 2 k.c., a ugruntowanego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 roku, wydanej w sprawie o sygn. III CZP 26/11 (OSNC 2012/1/8). Podzielając zaprezentowany tam kierunek wykładni znowelizowanego art. 49 § 2 k.c. przyjąć należało, że zdarzeniem prawnym, którego skutkiem jest nabycie własności urządzeń określonych w art. 49 § 1 k.c., jest sfinansowanie kosztów ich budowy, co wykluczyło przyjmowaną dotychczas konstrukcję nabycia własności urządzeń przesyłowych przez połączenie ich z instalacją przedsiębiorstwa przesyłowego w taki sposób, że stawały się jej częścią składową.

Poza sporem pomiędzy stronami pozostawał fakt wybudowania przez powoda odcinka sieci sanitarnej biegnącej w ulicy (...) w L., a naprowadzonymi w sprawie dowodami wykazał on też, że poniósł koszty budowy tych urządzeń. Zakres rzeczowy poniesionych przez niego kosztów został opisany w sporządzonym z udziałem stron protokole „stwierdzenia zgodności z dokumentacją oraz dopuszczenia do eksploatacji inwestycji” z dnia 31 maja 2007 roku, ich wysokość zaś w kwocie 178.626,87 zł została wykazana umową z wykonawcą robót budowlanych A. S., zeznaniami tego świadka i dokumentem wystawionej faktury VAT.

Sąd Okręgowy nie znalazł uzasadnienia dla podniesionego przez pozwaną spółkę zarzutu przedawnienia. Wskazał, że zarzutu tego strona pozwana, działająca przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego, w żaden sposób nie uzasadniła. Okolicznością bezsporną natomiast było, że w dniu 24 maja 2010 r. powód złożył wniosek o zawezwanie pozwanej do próby ugodowej w sprawie o zapłatę kwoty 178.626,87 zł, a wniosek taki przerywa bieg przedawnienia zgodnie z art. 123 § 1 k.c. Pozew został złożony w dniu 14 kwietnia 2011 r., a zatem roszczenia powoda nie uległy przedawnieniu.

W apelacji od powyższego wyroku pozwana domagała się jego zmiany ewentualnie uchylenia w kierunku oddalenia powództwa w całości oraz zasądzenia na jej rzecz od powoda zwrotu kosztów procesu.

Skarżąca zarzuciła naruszenie przepisów prawa procesowego w granicach:

- art. 233 k.p.c. w zw. z art. 49 § 2 k.c. przez uznanie, że powód udowodnił wysokość odpowiedniego wynagrodzenia za przejęcie na własność kanału sanitarnego położonego w nieruchomości przy ul. (...) w L.,
- art. 193 § 1 k.p.c. przez zmianę właściwości sądu na skutek zmiany (rozszerzenia) powództwa

oraz przepisów prawa materialnego:

- art.6 k.c. w zw. z art. 49 § 2 k.c. przez uznanie, że powód udowodnił wysokość odpowiedniego wynagrodzenia za przejęcie na własność kanału sanitarnego położonego w nieruchomości przy ul. (...) w L.,
- art. 117 w zw. z art. 118 k.c., poprzez uznanie, że roszczenia powoda nie uległy przedawnieniu,
- art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów poprzez uznanie, iż pozwana nadużyła pozycji dominującej na rynku, a powód podczas podpisywania porozumienia z dnia 20 lipca 2006 r. działał jako konsument.

Strona powodowa wniosła o oddalenie apelacji przeciwnika i zasądzenie od pozwanej zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zarzut, że zmiana powództwa o zapłatę na powództwo o zawarcie umowy o nabycie za wynagrodzeniem własności urządzeń sieci sanitarnej przez pozwaną spółkę, prowadzącą przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne, była niedopuszczalna, bowiem z naruszeniem art. 193 § 1 k.p.c. wpływać miała na właściwość sądu, był nieuzasadniony bez wykazania, by z tego względu dojsć miało do nieważności postępowania z mocy art. 379 k.p.c. lub by miała ona wpływ na treść wyroku. Do takiej zmiany powództwa doszło zresztą już po wcześniejszym przekazaniu sprawy po rozszerzeniu powództwa o zapłatę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu, dlatego i z tego względu zarzut ten był chybiony.

Także zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. nie był trafiony, skoro skarżący nie wykazał, że przy ocenie zaofiarowanych przez stronę powodową dowodów na okoliczność poniesionych przez nią kosztów budowy urządzeń przesyłowych Sąd pierwszej instancji uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego. Koszty budowy urządzeń sieci kanalizacyjnej zostały przez uprawnionego udokumentowane tak umową zawartą z wykonawcą bezpośrednim robót w tym zakresie, jak i rozliczeniowym dokumentem z faktury VAT co do należności za te roboty, a gdy chodzi o ilościowe i jakościowe ich wykonanie w sposób odpowiadający potrzebom i wiedzy technicznej oraz projektowi technicznemu, protokołem z dnia 31 maja 2007 roku „stwierdzenia zgodności wykonania z dokumentacją oraz dopuszczenia do eksploatacji inwestycji”, sporządzonym z udziałem pozwanej, a nawiązującym do określenia wartości inwestycji w protokołach (...). Oceny wiarygodności tych dowodów skarżący nie zwalczał, poddawał natomiast w wątpliwość, czy „odpowiednie wynagrodzenie” za nabycie urządzeń przesyłowych w rozumieniu art. 49 § 2 k.c. odpowiada kosztom jego budowy, których zapłaty bezpośredniemu wykonawcy powód nie wykazał bankowym dokumentem przelewu.

Bez wątpienia wynagrodzenie, za jakie ma zostać zrealizowane roszczenie o nakazanie przedsiębiorcy przesyłowemu nabycia własności urządzeń, winno zostać określone według wartości rynkowej zbywanych urządzeń. Gdy zważyć jednak, że są to urządzenia niespotykane w szerokim obrocie, uzasadnione było wykazanie ich wartości rynkowej przez posłużenie się udokumentowaniem (oszacowaniem) ich kosztów inwestycyjnych, gdy czas eksploatacji takich urządzeń nie spowodował obniżenia ich walorów technicznych i użytkowych. Dawało to podstawy do przyjęcia, że wielkość wynagrodzenia za nabycie własności spornych urządzeń przesyłowych została przez stronę powodową wykazana, a bez znaczenia dla wartości urządzeń pozostawała okoliczność, czy w formie bezgotówkowej przelewem bankowym wynagrodzenie za wykonanie tych robót bezpośredniemu wykonawcy zostało zapłacone.

Zarówno na gruncie obowiązującej w stanie faktycznym sprawy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (jedn. tekst Dz.U. 2005, Nr 244, poz. 2080 ze zm.), jak i obowiązującej obecnie ustawy z 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zm.), przyjęto model ochrony przed praktykami ograniczającymi konkurencję przez wprowadzenie ustawowego zakazu takich praktyk. Adresatem tych regulacji są przede wszystkim przedsiębiorcy, których zachowania stanowią zarówno przedmiot restrykcji przewidzianych w ustawie, jak i pośredniej ochrony ich interesów w wyniku zastosowania w interesie publicznym norm określających ochronę konkurencji. Stąd zarzut, by skutki ustawy z 15 grudnia 2000 r. o

ochronie konkurencji i konsumentów miały zastosowanie tylko do umów pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, świadczy o niezrozumieniu przez autora apelacji celu i uregulowań ustawy. W konsekwencji, gdy nie zostało wszczęte postępowanie przed prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów lub wszczęte nie zakończyło się wydaniem decyzji (art. 9 i 10 powołanej ustawy z 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów), Sąd Okręgowy władny był dokonać samodzielnych ustaleń co do stosowania przez pozwaną praktyk ograniczających konkurencję przy zawieraniu z powodem umowy przedwstępnej z 17 sierpnia 2006 roku, warunkującej zawarcie umowy o świadczenie usług w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków sanitarnych od wybudowania na jego koszt, według jej warunków technicznych i uzgodnionego z nią projektu technicznego, sieci kanalizacji sanitarnej i jej nieodpłatnego przekazania oraz połączenia z siecią przedsiębiorstwa, jako przesłanki stwierdzenia nieważności tej umowy.

Stwierdzenie nieważności umów regulujących status prawny urządzeń przesyłowych otworzyło powodowi możliwość skorzystania z roszczenia określonego w art. 49 § 2 k.c., którego dodanie w ustawie z dnia 30 maja 2008 roku, zmieniającej z dniem 3 sierpnia 2008 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 116, poz. 731), bezpośrednio nie wpłynęło na uregulowanie stanu prawnego urządzeń przesyłowych, uporządkowało natomiast stan prawny takich urządzeń połączonych z siecią przedsiębiorstwa przesyłowego, punkt ciężkości nabycia własności urządzeń określonych w art. 49 § 1 k.c. kładąc na sfinansowanie kosztów ich budowy. Zgodzić się przy tym należało z zarzutem pozwanej, że uprawnienia, jakie przysługują stronom stosunku prawnego powstałego wskutek wybudowania na koszt osoby, która go poniosła, urządzeń przesyłowych połączonych z siecią przedsiębiorstwa przesyłowego, mają charakter majątkowy w rozumieniu art. 117 § 1 k.c. i ulegają przedawnieniu na zasadach ogólnych, dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – jak w wypadku stron - z upływem lat trzech (art. 118 k.c.). Nie da się jednak podzielić twierdzeń skarżącego, że zawezwanie do próby ugodowej, wniesione przez powoda do Sądu Rejonowego Poznań-Nowe Miasto i Wilda w dniu 24 maja 2010 roku w sprawie o sygn. ICo 120/10 (a nie jak twierdzi się w apelacji w lipcu 2010 r.), nie stanowiło zdarzenia przerywającego bieg przedawnienia w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

Podzielając utrwalone w judykaturze stanowisko, że zawezwanie do próby ugodowej może prowadzić do przerwania biegu przedawnienia jedynie w sytuacji, gdy w jego treści w sposób jednoznaczny oznaczono wiarygodność pozwalającą na identyfikację roszczeń, nie budzi wątpliwości, że w zawezwaniu pozwanej i Gminy L. do próby ugodowej powód domagał się „rozliczenia inwestycji” połączonej z siecią przedsiębiorstwa przesyłowego, a usytuowanej na terenie należącym do gminy. Stanowisko judykatury nie było wówczas jednolite w kwestii skutków odmowy przez przedsiębiorstwo przesyłowe zawarcia umowy o nabycie własności urządzeń, o których stanowi art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r., Nr 123, poz. 858 ze zm.). Według jednego stanowiska, odmowa zawarcia takiej umowy powodowała jedynie odpowiedzialność kontraktową (art. 471 k.c.), ponieważ sąd nie jest władny rozstrzygać o treści takiej umowy w braku porozumienia stron (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2006 r., I CSK 83/05, nie publ.), według zaś innego zapatrywania, wnoszącemu urządzenie własnym kosztem przysługiwało wobec przedsiębiorstwa przesyłowego roszczenie o zawarcie stosownej umowy (przykładowo wyroki Sądu Najwyższego z 23 lutego 2003 r., II CK 40/02, „Biuletyn SN” 2003, nr 8, s. 7, z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 404/03, „Biuletyn SN” 2004, nr 12, s. 8, czy z dnia 31 stycznia 2007 r., II CNP 81/06, OSNC 2007, nr 12, poz.188).

Podstawa normatywna do obowiązkowego zawarcia przez przedsiębiorstwo przesyłowe umowy o nabycie urządzeń przesyłowych od osoby, która je wybudowała na własny koszt, powstała po wejściu w życie z dniem 3 sierpnia 2008 roku przepisu art. 49 § 2 k.c. i zaakceptowaniu w orzecznictwie poglądu, że przepis ten objęty jest zasadą bezpośredniego działania ustawy nowej i ma zastosowanie do dawniej wzniesionych urządzeń (vide: uchwała Sądu Najwyższego z 13 lipca 2011 r., III CZP 26/11, OSNC 2012 r., nr 1, poz. 8).

W tych okolicznościach żądanie „rozliczenia inwestycji” połączonej z siecią przedsiębiorstwa przesyłowego zawarte w zawezwaniu do próby ugodowej, obejmujące koszt wybudowania urządzeń przesyłowych wynoszący 166.941 zł powiększony o podatek VAT, nie pozostawia wątpliwości, co do jakiego roszczenia powód chciał zawrzeć ugodę, dążąc do przejścia wybudowanych urządzeń przesyłowych na własność pozwanej za cenę poniesionych przez niego kosztów. Dawało to podstawy do przyjęcia, że stosowne zawezwanie do próby ugodowej stanowiło czynność prowadzącą

do przerwania biegu terminu przedawnienia w odniesieniu do roszczenia objętego żądaniem pozwu zgłoszonego 3 października 2011 roku i odparcia zarzutów apelacji co do naruszenia przy rozstrzygnięciu sporu art. 117 k.c. i art. 118 k.c.

Z tych względów, przyjmując ustalenia i wnioski Sądu pierwszej instancji za własne, Sąd Apelacyjny pozbawioną uzasadnionych podstaw apelację pozwaną na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił, rozstrzygnięcie o kosztach procesu za instancję odwoławczą opierając na przepisach art. 98 § 1 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c. w zw. z art. 98 § 3 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na tej podstawie do zwrotu przez skarżącą stronie powodowej zasądzić należało wynagrodzenie pełnomocnika w kwocie 2.700 zł ustalone zgodnie z § 6 pkt 6 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. nr 163 poz. 1348).

SSA E. Staniszevska SSA W. Kryślak SSA M. Tomaszewski